

10 ביוני 2020

לכבוד

גב' רותי אברמוביץ

גנזת המדינה

שלום רב,

הנדון: הדרישה להעביר חומר ארכיוני מהארכיונים הציבוריים לארכיון המדינה

אני מודה לך על התשובה המפורטת למכתבים שהעברתי אליך, שמבטאת את מחויבותך לשיפור שירותי ארכיון המדינה לציבור. אני מודה גם על ההזמנה לפגישה עם נציגי החותמים ונתאם אותה בהקדם.

כמה נקודות במכתב התשובה דורשות התייחסות כבר עתה, ואביא אותה בצמצום.

את הקביעה כי מקומו של כל תיעוד שנוצר בידי עובדי ציבור במסגרת תפקידם הוא בארכיון המדינה ביססת במכתבך על סעיף 4 לחוק הארכיונים, שצויין בחוות הדעת של היועצת המשפטית מאוגוסט 2018. אולם ההפניה לסעיף 4 לחוק הארכיונים בחוות הדעת הזו היא הערת-אגב, וחשוב לציין כי היא שגויה. לשון הסעיף, ודברי ההסבר שנלוו לו בעת חקיקתו ותיקונו ב-1964, אינם מותירים מקום לספק כי כל משמעותו היא הטלת חובה על מוסדות המדינה ורשויות מקומיות (אלו שהיו קיימים טרם הקמתה, אלו שפסקה פעילותם, ואלו שמחזיקים חומר ארכיוני שאין לבערו או שאינם רוצים לבערו) להעביר חומריהם הארכיונים לארכיון המדינה. הטלת חובה של מסירת חומר ארכיוני כלשהו שמצוי בארכיונים מוסדרים ומחוץ לכתליהם של מוסדות המדינה (ואפילו נוצר בידי עובדי ציבור במסגרת תפקידיהם הציבוריים) לא היתה כלל נגד עיניהם של מי שעסקו בחקיקתו ובתיקונו של סעיף זה. בפשטות, סעיף 4 קובע חובותיהם של משרדי הממשלה, "מוסד ממוסדות המדינה" ורשויות מקומיות, ולא עוסק כלל בחובותיהם של מי שמחזיקים חומר ארכיוני ואינם בין אלה או בחובות שנוגעות למיקומו של חומר ארכיוני. הקביעה כי חלה על ארכיונים ציבוריים ואחרים חובה מכח חוק הארכיונים למסור לארכיון המדינה כל תיעוד שנוצר בידי עובדי ציבור היא אם כן שגויה, ואין לה כל בסיס בחוק ובתקנותיו.

אני מודה לך על דיוק הנתונים בדבר היקף החומר הזמין לציבור באתר האינטרנט של הארכיון ועל מספר התיקים שתקופת ההגבלה שלהם חלפה. כאמור, הנתונים שצינו מבוססים על אלו שמסרתם לנו בשנה שעברה (תוך עדכון מספר התיקים הזמינים באתר על-פי רשימות התיקים החדשות שאתם מפרסמים). ב-20 במאי 2020 הגשתי בקשה על-פי חוק חופש המידע לקבל נתונים עדכניים אודות מצאי החומר בארכיון המדינה, היקף החומר הזמין מתוכו לעיון באתר האינטרנט של הארכיון והיקף החומר שתקופת ההגבלה שחלה עליו כבר חלפה אך טרם נפתח לעיון; אודה לך על קידום מתן המענה לבקשת המידע.

אני מודה שלא ברורה לי הערתך כי במכתבנו מידע שגוי; לא טענו כי מלאכת החשיפה מוטלת על ארכיון המדינה. אולי כוונתך לאמירה בדבר העבודה שחודשים רבים חולפים בין חשיפת תיקים בידי עובדי הארכיון ונציגי המפקידים ולבין העיון בחומר עצמו. הכוונה היא כמובן לעובדי החשיפה בארכיון המדינה שהוסמכו בידי המפקידים וצר לי אם הניסוח לא היה ברור דיו.

באשר לקביעה כי משכי החשיפה לחומר שעובדי ארכיון המדינה הוסמכו לחשפו "רחוקים משנת המתנה", אצמצם עדותי אך ורק לתיקים שהוזמנו בארכיון בידי ובידי עמיתי, ד"ר נעם הופשטטר. אני מצרף למכתבי זה רשימת שבעה תיקים שנחשפו

נאמנים 8, חיפה 3326426 | www.akevot.org.il | contact@akevot.org.il | 8 Ne'emanim St., 3326426 Haifa, Israel

ונמסרו (או, במקרה אחד, נמסרה החלטה שלא לחשוף אותם) לאחר שחלפו 12 חודשים ויותר ממועד הזמנתם. נוסף לאלו, עבור 50 תיקים המתנו בין חצי שנה לשנה ממועד ההזמנה עד שהועלו לאתר אה"מ (או שנמסרה לנו החלטה שלא לחשוף אותם). בימים אלו אנו עדיין ממתנינים להחלטות בדבר חשיפתם של 59 תיקים נוספים משך חצי שנה ומעלה - כולם מהחומר שמכונה בארכיון המדינה "בלמ"סי" וכולם תיקים שעובדי ארכיון המדינה הוסמכו בידי מפקידיהם לחשוף אותם.

משך החשיפה הממוצע בן 100 ימים אותו ציינת (והבעת את חוסר נוחותך ממנו), של אותם תיקים שעובדי הארכיון הוסמכו לבדוק, אינו מאפשר למעשה כל מחקר של ממש בתיקים אלה, וכך יהיה גם אם הנתון יצטמצם במחצית ויותר. התיקון הנחוץ בכדי לאפשר את מימוש יעודו של הארכיון הוא גדול בהרבה.

כאמור בהחלטת הממשלה 4473, "תיעוד פעולות הממשל הוא נכס של אזרחי המדינה", ואכן, תיעוד שנוצר בידי עובדי ונבחרו ציבור, מכספי ציבור, לשם ביצוע תפקידיהם הציבוריים הוא רכוש של הציבור; אין הוא "שייך למוסד שבשמו נכתב" כי אם לציבור שיוכל להעזר בו למחקר, ליצירה, ולקידומו של שיח ציבורי מבוסס עובדות מתועדות. כל עוד ארכיון המדינה אינו מסוגל לעמוד במשימה החשובה של חשיפה והנגשת חומר ארכיוני לציבור בתוך פרק זמן סביר – וזה לצערי מצב הדברים הנוכחי – אין כל מקום לדרישה לפרק אוספים ארכיונים קיימים ונגישים לציבור, ולהעביר חלקים מהם אל ארכיון המדינה.

מבחינה פרקטית אציע כי הדרך הנכונה להביא להעשרתם של אוספי ארכיון המדינה בחומר שמצוי בארכיונים אחרים היא כי ארכיון המדינה יממן את עבודת האיתור המאומצת שנדרשת מהארכיונים הללו (מרביתם דלי אמצעים) ואת סריקתו של התיעוד שיאותר, וכי הקבצים הסרוקים יועברו אל ארכיון המדינה; כך לא ידוללו אוספיהם של הארכיונים ולא תפגע גישתם של חוקרים ויוצרים לחומר במהלך פרקי הזמן הבלתי סבירים של עבודת החשיפה וההנגשה לציבור בארכיון המדינה.

כאמור, אשמח להרחיב בפגישה בעניין זה ובכמה נושאים נוספים שנוגעים לסוגיות חשיפה וגישה לחומר ארכיוני.

בברכה,

ליאור יבנה